

Tysk politik | Alternativ för Tyskland

”Oerhördd förtroendeförlust för den politiska klassen”

Högerpopulistiska Alternativ för Tyskland är större än någonsin och har på kort tid vunnit två lokalval. Varför? Svaret kan finnas i ett ifrågasatt förslag om värmepumpar och ett motstånd mot vapenleveranser till Ukraina.

SvD i Rauguhn-Jeßnitz
Text: John Falkirk
Foto: Josefine Stenersen

Rauguhn påminner på många sätt om en sömnig, skånsk småstad. Tvåvåningshus längs huvudgatan, trimmade bilar som brummar förbi, ett rött litet rådhus.

Men det här är inte Skåne, utan Sachsen-Anhalt i östra Tyskland, ett av landets fattigaste förbundsländer. Folk kör snabbare här och restaurangerna säljer radler, öl blandad med citronlemonad.

Men den kanske mest iögonfallande skillnaden är ett kontor på gatuplanet i ett hus, med en enorm bild på ortens nye toppolitiker.

Hannes Loth heter han, en 42-årig tidigare grönsaksodlare, uppvuxen i staden och med modellflyg som största hobby.

Han ser stressad ut när han tar emot oss inne på sitt kontor. Loth har redan blivit intervjuad av franska, spanska och flera nationella medier. Snart ska han ha ungersk radio i telefonen.

– Visa er runt? Nein, det hinner jag inte.

Förra söndagen skapade Hannes Loth rubriker när han valdes till den första borgmästaren någonsin från Alternativ för Tyskland. Ett populistiskt parti som ses som så högerextremt att det måste bevakas av myndigheterna på flera håll i landet.

Hannes Loth, som gick med i partiet när det grundades 2013, vann med 51 procent av rösterna över en partilös motståndare i en andra valomgång.

– Jag har bott länge i den här staden och har funnits där för människor. Jag driver klassiska småstadsfrågor, som bättre gator och mer pengar till dagis, säger han.

I årtal har det talats om att AFD är på väg upp. Men på valdagen har de flesta tyskar ändå lagt sin röst på de gamla partierna. I det senaste förbundsvalet fick de 10 procent, färre än sina motsvarigheter i de flesta andra länder.

Till skillnad från i exempelvis Italien, Polen, Danmark, Finland och Sverige har ett högerpopulistiskt parti inte haft någon reell makt på senare år.

Experter och politiska motståndare har ofta sett AFD som en proteströrelse, ett slags lackmustest för hur demokratin mår. Få har trott att partiet ska få något riktigt inflytande, de andra partierna har gett dem kalla handen.

Denna gång låter det annorlunda.

Rauguhn-Jeßnitz är den andra orten där de på kort tid fått en officiell post. För tre veckor sedan blev lokalpolitikern Robert Sesselmann ett så kallat lantsråd i Sonneberg i Thüringen i forna Östtyskland.

Under flera veckor har partiet legat på omkring 20 procent i nationella opinionsmätningar, mer än Socialdemokraterna, men lägre än kristdemokratiska CDU.

Nyligen varnade Thomas Krüger, chef för folkbildningsmyndigheten Bundeszentrale für politische Bildung, för att tolka framgångarna som enbart proteströster. Väljarna vill faktiskt ha detta parti, framhöll han, de vill inte bara ge resten av politikerna en smäll på fingrarna.

Hannes Loth håller med om det. Han uppfattar att många är trötta på regeringen, som består av Socialdemokraterna, de Gröna och liberala FDP.

De lyckas inte erbjuda folk någon framtidstro, säger han.

De känner att de står vid foten av rättvisans berg och att de inte kommer längre. Att livet inte blir bättre.

Klaus Dörre sociologiprofessor vid Schiller-universitetet i Jena, Tyskland.

– De driver en politik som folk inte förstår. De har fel prioriteringar, till exempel lägger de mycket pengar på försvaret, klimatet och invandring.

Enligt Klaus Dörre, sociologiprofessor vid Friedrich Schiller-universitetet i Jena i Tyskland, lyckas AFD med att locka till sig arbetare och framför allt östtyskar, som känner att de halkat efter i samhällsutvecklingen.

– De känner att de står vid foten av rättvisans berg och att de inte kommer längre. Att livet inte blir bättre, säger han till SvD över telefon.

Den senaste tiden har varit tuff för många tyskar. Inflationen har varit lägre än i Sverige, men folk tjänar också ofta mindre.

I Sonneberg i Thüringen, där AFD precis vunnit ett lokalval, får 44 procent av invånarna inte mer än minimilönen på 12 euro i timmen i betalt. Det är den högsta andelen någonstans i Tyskland.

– För dem betyder inflationen otroligt mycket, de har knappt råd med hyra och värme, säger Klaus Dörre.

Nu börjar inflationen plana ut, men den tyska ekonomin – EU:s utan jämförelse största – dras med strukturella problem, som inte ser ut att lösas inom en snar framtid.

Fram tills nyligen gick den ekonomiska strategin i breda drag ut på att importera billig rysk gas och tillverka lyxiga produkter som skeppas till andra länder, inte minst till Kina.

Denna modell ser av flera anledningar ohållbar ut. Först och främst måste landet klara sig utan rysk gas, på grund av embargot som infördes efter att Ryssland invaderade Ukraina.

Men exportmarknaderna krymper också. Handeln med Kina har blivit svårare och USA:s regering har subventionerat sin egen industri, vilket ställer till det för Tyskland.

Lägg dessutom till en bilindustri som halkat efter i den elektriska omställningen. Tidigare i våras gick landet in i en teknisk recession, det vill säga två kvartal med negativ tillväxt.

– De som arbetar i bilindustrin, till exempel, oroar sig för att förlora sina jobb eller sin status, säger Klaus Dörre.

Rauguhn-Jeßnitz har knappt 9000 invånare och består av två byar som vuxit samman. Precis utanför orten ligger restaurangen Zum Bootshaus, intill floden Mulde. En chosefri inrättning med två rätter på lunchmenyn: schnitzel eller lökfläsk, båda med potatis.

Kristin Prokop, som driver restaurangen, vill inte prata så mycket om borgmästarvalet, eftersom kommunen äger fastigheten. Men hon säger att Hannes Loth ”inte är någon dålig person”.

– Här känner alla varandra, så jag vill inte säga för mycket. Vi får se hur det blir med honom nu, säger hon.

Hon uppfattar att många röstar på AFD som protest.

– Regeringen hjälper mest personer som är lata, säger hon.

En av gästerna, Andreas, berättar att han gärna åker motorcykel i Skåne. Han har en snarlik uppfattning.

– Jag förstår inte vad regeringen håller på med. Men jag själv röstar inte på AFD, säger Andreas, som inte vill ha med sitt efternamn i tidningen.

Fortsättning på nästa sida →

Nyheter

Den utlösande faktorn för AFD:s senaste framgångar var, enligt flera bedömare, en reform om värmepumpar.

Den miljöpartistiske näringsministern Robert Habeck lade i våras fram ett lagförslag om att alla tyskar måste byta ut sina gasdrivna system till mer miljövänliga värmepumpar, och själva betala för dem.

Detta väckte ramaskri. Runtom i landet protesterade folk mot vad de uppfattade som ett ingrepp i egendomsrätten, och regeringen fick backa.

Regeringssamarbetet har dessutom gått knackigt under våren. Nyligen var det öppen strid mellan finansminister Christian Lindner (FDP) och flera ministrar som tyckte att de fick för lite pengar i budgeten.

Allt detta har gjort att förtroendet för de regerande partierna dykt kraftigt, enligt sociologiprofessor Klaus Dörre.

–Många upplever att de inte kan lita på att regeringen kan lösa några samhällsproblem. Det har inneburit en oerhörd förtroendeförlust för den politiska klassen.

I Tyskland är det vanligt med samarbeten över blockgränserna, så många upplever att det inte finns några alternativ, säger Klaus Dörre.

Många känner dessutom att de har medierna emot sig, lägger han till.

I Sonneberg, den andra orten där AFD fick en officiell post, gick de andra partierna ihop för att stoppa AFD-kandidaten Robert Sesselmann – utan att lyckas.

–AFD ger folk ett utrymme för att ge uttryck för sin ”diffusa ilska”, säger Klaus Dörre.

Vad det gäller ekonomin har AFD ett ess i rockärmen, något som skiljer dem från de andra partierna.

De förespråkar nämligen en annan hållning till Ryssland. Genom att stoppa vapenleveranserna till Ukraina, och jobba för ”fred”, hoppas de kunna få igång ekonomin igen.

För ett par veckor sedan besökte AFD:s partiledare Tino Chupralla en mottagning på den ryska ambassaden i Berlin. Han har återkommande sagt att kriget måste få ett slut, så att Tyskland kan köpa rysk gas igen.

–Följderna av Ukrainakriget har framför allt drabbat de med små plånböcker. Och bland AFD-väljarna hittar vi många som säger att det är de ”ovanför” som vill ha det här kriget, och att de måste betala, säger professor Klaus Dörre.

I tyska medier behandlas AFD:s framgångar som ett stort problem. I var och varannan tv-sändning pratar experter om hur de ska få stopp på partiets tillväxt.

Vissa menar att det är viktigt att tydligt ta avstånd från AFD-väljare, andra att det bara riskerar att förvärra saken, eftersom väljarna skulle känna sig ännu mer alienerade.

Klaus Dörre är av den andra åsikten. Han är kritisk till att många på vänsterkanten stämplar AFD-väljare som rasister.

– Att vissa på vänstersidan bara avfärdar väljarna som rasister får mig att vilja kräkas. Det behövs i stället tydligare polarisering mellan de ”demokratiska” partierna, säger han.

Men vad är egentligen faran med AFD, vad gör att akademiker och journalister struntar i opartiskheten, och gör gemensam sak för att stoppa dem?

SvD har ställt den frågan till flera experter. Statsvetarprofessor Dorothee de Nève, från Justus-Liebig-Universität i Gießen i centrala Tyskland, framhåller att partiet uppvisar antidemokratiska drag.

”De föreställer sig ett etniskt homogent, tyskt folk, som de företräder. De är heller inte intresserade av att samarbeta med andra partier, för det allmännas bästa, utan de lutar sig mot radikala positioner”, skriver hon till SvD.

Hon beskriver AFD som ett radikalt oppositionsparti, som alltid motsätter sig regeringen, om det så gäller covid-, klimat- eller energipolitik.

Julia Reuschenbach, statsvetare vid Otto Suhr-institutet i Berlin, fyller i:

”Partiet är, även enligt myndigheten för konstitutionsskydd, i stora delar högerextremt. De ger uttryck för högerextrema och människofientliga positioner”, skriver hon till SvD.

Det finns många exempel på rasistiska uttalanden från AFD. Kanske mest uppenbart från partiföreträdaren Björn Höcke, som bland annat hävdade att den ”nyliberala migrationsdogmen” vill utplåna det tyska folket, till förmån för en ”mer ekonomisk gångbar art”.

Tillbaka till Hannes Loths kontor. Han skrattar till en aning när han får frågan om högerextremism. Det stämmer inte, menar han.

–De som säger det har inte läst vårt parti-program tillräckligt noggrant.

Men AFD övervakas av myndigheterna som misstänkt högerextremt i flera områden, inklusive Sachsen-Anhalt?

– Jag är alltid transparent och ärlig i mitt arbete. Alla kan se vad jag gör. Om någon anser att det är högerextremt är det deras problem. Jag gör ingenting illegalt.

De är heller inte intresserade av att samarbeta med andra partier, för det allmännas bästa, utan de lutar sig mot radikala positioner.

Statsvetarprofessor Dorothee de Nève, från Justus-Liebig-Universität i Gießen i centrala Tyskland, framhåller att ADF uppvisar antidemokratiska drag.

Enligt public service-kanalen MDR är det främst andra partiföreträdare än Hannes Loth som gjort skäl för klassningen. Han har däremot varit en högljudd kritiker mot landets corona- och invandringspolitik.

– Jag tyckte att coronapolitiken var dålig, det står jag för.

Det finns flera exempel på högerextrema yttringar i partiet, tar du avstånd från dem?

– Jag har aldrig uttalat något i den riktningen.

Efter lite tjat får vi till slut följa med honom när han plockar ner sina valplakat, vid utfarten till byn. En av partimedlemmarna som

Hantverkaren Peter Stecyk är medlem i AFD, och hjälper till så ofta han kan. Han känner inte att det finns någon riktig opposition i Tyskland.

hjälp till, hantverkaren Peter Stecyk, har rest hit från den närliggande staden Dessau.

– Jag var engagerad i ett vänsterparti i 20 år. Men de hade inga svar på samhällets utmaningar. Alla partier går mot mitten nu, det finns ingen opposition längre.

En paradox i Tyskland är att det finns ett stort behov av arbetskraft i vissa branscher, samtidigt som ekonomin går dåligt. Precis som i Sverige finns det en matchningsproblematik.

Flera politiker menar att Tyskland behöver mer invandring, för att tillgodose arbetskraftsbristen inom till exempel it-sektorn.

Men Peter Stecyk vill hellre att landet ska göra det mer attraktivt för familjer att få fler barn.

– De som kan arbeta med saker, som behövs, vill hellre resa till andra länder än Tyskland. Men många flyktingar som kommer hit har inte rätt kvalifikationer, de hamnar på socialbidrag.

Hur ska det bli för AFD i framtiden, kommer de att släppas in i värmen?

Det sägs ofta att CDU skulle vara den mest sannolika partnern.

Men det kristdemokratiska partiet har hållit hårt vid sin ”brandmur mot höger”, alltså att de inte vill samtala med högerpopulisterna.

Enligt professor Dorothee de Nève finns det däremot tydliga tecken på att ”brandmuren” börjat vittra sönder. Hon nämner till exempel att det finns samarbeten mellan CDU och AFD på lokal nivå på flera håll.

Den senaste tiden har CDU-ledaren Friedrich Merz riktat udden mot de Gröna, och anklagat dem för att vara anledningen till att AFD växer.

”Vi märker också att CDU och (det bayerska systempartiet) CSU retoriskt börjat närma sig AFD”, skriver Dorothee de Nève.

Hannes Loth, Peter Stecyk och deras partivänner är klara med att spänna fast det sista plakatet på en pick up-bil. Det är eftermiddag och de börjar bli otåliga, vill bli färdiga för dagen.

Den nyblivne borgmästaren får en fråga om framtiden, hur det ska gå för partiet på nationell nivå.

– Det kommer nog att bli en normalisering, och CDU och AFD kommer att närma sig varandra.

john.falkirk@svd.se

